

Лозовська К. О.
асистент кафедри перекладу та слов'янської філології

Криворізький державний педагогічний університет
м. Кривий Ріг, Україна

Полежасва Т. В.
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри полоністики та перекладу
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ОБСЦЕННОЇ ЛЕКСИКИ ПОЛЬСЬКОЮ МОВОЮ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ДЖ. Р. Р. МАРТІНА «ГРА ПРЕСТОЛІВ»)

На сьогоднішній день, використання обценної лексики в художніх творах все більше входить у літературний простір. Протягом багатьох років вживання таких одиниць в літературних творах було заборонено цензурою. Вона встановлювала своєрідні обмеження, що виключали такого роду лексику із тексту, тим самим роблячи його лексично нейтральним, та позбавляючи читача реального образу життя. Таким чином, перед перекладачами постало питання, як правильно перекладати таку лексику. Думки щодо цього серед дослідників розділилися, а тому немає єдиної відповіді на те, як потрібно перекладати табуйовану лексику. Перш ніж перейти до прикладів, вважаємо за доцільне спочатку розглянути зміст поняття «обценна лексика», та визначити функції, які вона виконує.

Як було сказано у статті польської газети: «Найпотужніші слова – ті, що стосуються безпосередньо емоцій – це сварливі слова. Вони дозволяють нам висловити свої страждання або завдати їх іншим. Вони найкраще виражають розчарування, гнів... (...) При правильному використанні, сварливі слова можуть викликати захват – незліченна кількість коміків будують свою кар'єру на магії непристойних слів. (...) У своєму найтемнішому втіленні ненормативна лексика може стати інструментом вербального насильства, словесного приниження та зниження цінностей...» [4].

За словником Л. А. Ставицької обценна лексика охоплює такі основні групи слів і їх похідні:

- 1) найменування «непристойних», соціально табуйованих слів частин тіла – «сороміцькі слова»: хуй, пизда, срака;
- 2) найменування процесу здійснення статевого акту: їбати;
- 3) назви повії, продажної жінки: блядь;
- 4) найменування фізіологічних функцій (відправлень): срати, сцяти;
- 5) назви «результатів» фізіологічних відправлень: гівно [1, с. 18].

Вважаємо дану класифікацію найбільш повною, тому в ході роботи будемо керуватись саме нею.

Аналізуючи переклади творів письменників-постмодерністів слід виокремити такі способи відтворення нецензурної лексики: 1) переписування лексичних одиниць (мова йде, зазвичай, про іншомовні вкраплення), або повернення у мову-джерело; 2) переклад за допомогою ад'єктивного інтенсифікатора; 3) за допомогою фразеологічної одиниці; 4) за допомогою скатологізмів; 5) за допомогою універсального лайливого слова на позначення ознаки; зустрічаються випадки, коли при перекладі скатологізм опускається [2, с. 54]. Також потрібно згадати про те, що на сьогоднішній день вже можемо говорити про наявність способів перекладу табуйованої лексики, якими послуговуються перекладачі різних мов [2, с. 54].

Матеріалом аналізу нашої роботи є польський переклад першої частини роману Дж. Р. Р. Мартіна «Гра Престолів. Пісня льоду й полум'я» (*Gra o tron. Pieśń Lodu i Ognia*), виконаний Павлом Круком.

Такий вибір обумовлено тим, що для Дж. Мартіна вживання табуйованої лексики є одним із ключових моментів його творчості і, як можемо побачити зі статистики, саме фізіологія та анатомія є найчисленнішими категоріями, що присутні в його текстах.

Розглянемо декілька прикладів з кожної категорії.

Англ.: *Those traders he's been drinking with would sell their own manhoods for even one of those stones, and with all three Viserys could buy as many sellswords as he might need* [5, с. 454].

Пол.: *Kupcy, z którymi pije twój brat, zgodziliby się oddać swoją męskość choćby za jeden z takich kamieni. Mając trzy, Viserys mógłby kupić tylu najemników, ilu by tylko zapragnął* [6, с. 149].

Тут в оригіналі можемо побачити слово *manhood*, яке згідно зі словником *Collins English Dictionary* є евфемізмом на слово «член» [3]. За контекстом Джораг із відразою розповідає Данерис про купців, з якими пиячить і проводить свій час її брат, говорячи, що вони б продали своє «чоловіче достоїнство» за один з тих камінчиків (драконячих яєць), а маючи всі три, Вісеріс міг би найняти собі стільки найманців, скільки б він забажав. Можемо припустити, що Джораг використовує тут евфемізм не просто так. Справа у тому, що Данерис у романі тільки 14 років, і Джораг запрягся її захищати і підкорятися їй після того, як вона стала Кхалісі. Він відноситься до неї із повагою, тому не дозволяє собі використовувати в її присутності знижену лексику, як, наприклад: *cocks* або *dicks*. До того ж, це можна пояснити уявленням про те, що вважається неввічливим для чоловіка лягати у присутності жінки, через що Джораг і вдається до використання евфемізму

У польському перекладі можемо побачити, що це слово було перекладено дослівно, а саме словом *męskość*, що у польській мові також є

евфемізмом. Вважаємо даний переклад адекватним, оскільки він не тільки зберігає сенс оригіналу, але і його стилістику.

Англ.: *“Is that your mommy’s mouth, bastard? What was she, some whore? Tell us her name. Maybe I had her a time or two”* [5, с. 170].

Пол.: *Czy to po mamie, bękarcie? Kim ona była, jakąś dziwka? Powiedz nam jej imię. Może kiedyś też ją miałem?* [6, с. 55]

За контекстом, відбувається суперечка між Джоном Сноу, Жабою і Гренон після того, як він переміг під час навчання на замковому дворі Нічної варті. Тод вирішує посміятися з Джона, назвавши його матір повією. Джон є бастардом, він ніколи не знав своєї матері і відмовляється вірити у те, що вона була жінкою легкої поведінки, через що це стає останньою краплею для нього і розпалюється бійка.

В оригіналі нас цікавить слово *whore* (повія), що входить до категорії «старовинна професія». Також можемо побачити ще один приклад, що входить до категорії «фізіологія», а саме: *Maybe I had her a time or two* (Можливо я мав її кілька разів).

У перекладі можемо побачити, що слово *whore* було перекладено дослівно, адже *dziwka* відноситься до зниженої лексики. Фраза «*Maybe I had her a time or two*» була перекладена як: *Może kiedyś też ją miałem?* За стилістикою обидва переклади збігаються. Однак, можемо побачити, що була використана така перекладацька трансформація як генералізація, оскільки «*I had her a time or two*» було передано як: *kiedyś też ją miałem* (можливо колись я її мав).

Враховуючи вище наведені приклади, можемо зробити висновок, що для польського перекладу обценної лексики першої частини «Гри престолів» властиве використання дослівного перекладу зі збереженням стилістики. Вважаємо такий спосіб перекладу доречним, оскільки він повністю передає емоційно-експресивні відтінки задуму автор і не вносить в текст небажаних змін, що могло би призвести до некоректного відтворення картини художнього світу в романі Дж. Мартіна.

Список використаних джерел:

1. Ставицька Л.О. Українська мова без табу. Словник нецензурної лексики та її відповідників. Обценізми. Евфемізми. Сексуалізми // К.: Критика, 2008. 454 с.
2. Ткачівська М.Р. Мовні «заплави» або лихослів'я (перчений хліб перекладача) // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки. № 3 (286). 2014. С. 50–57.
3. Collins English Dictionary: [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/manhood>
4. Kofta Piotr. 4 filary, 4 litery. Czy przekleństwa i wulgaryzmy są złe?: [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://kultura.gazetaprawna.pl/artykuly/1445519,przeklenstwa-wulgaryzmy-czy-sa-zle.html>

5. Martin G.R.R. A Song of Ice and Fire. Book 1. A Game of Thrones / George R. R. Martin. HarperCollins Publishers, 2011. 802 p.

6. Martin G.R.R. Gra o tron. Pieśń Lodu i Ognia: [Електронний ресурс]
Режим доступу: <https://moja-polska.ru/stati/c/000/000/414/078/doc/9f/f8/89d55c552ef5a7fc2573f2d0d1892d431bfd.pdf>?